

Serbian uuden hallituksen haasteet

Vuorten siirtämiseen vertautuu se määrä työtä, mikä tarvittaisiin Serbian parantamiseksi. Ja juuri sitä ja vieläkin enemmän lupasi juuri muodostettu maan uusi hallitus. Millainen hallitus vaadittaisiin, jotta sillä olisi riittävät voimat ja selkeä mandaatti siirtää vuoria ja kuka sitä johtaisi? Palaetaanpa hetkeksi ajassa taaksepäin etsimään vastauksia.

Tammikuun 21. päivänä 2014 Serbian hallitus allekirjoitti sopimuksen EU:n kanssa jäsenyysneuvotteluiden aloittamisesta. Tuolloinen pääministeri Ivica Dačić luonnehti sopimusta Serbian tärkeimmäksi toisen maailmansodan jälkeen. Vain muutamaa päivää myöhemmin, Serbian varapääministeri Aleksandar Vučić yllättäen julisti, että maassa järjestetään aikaistetut parlamenttivaalit. Uusien vaalien syyksi kerrottiin tarve saada lisää yhtenäisyyttä hallitukseen, jotta maan kipeästi tarvitsemat ja poliittisesti hankalat uudistukset saataisiin vietyä läpi. Tarkoitus olisi ”puhutaalla mandaatilla ja täydellä teholla” puskea reformeja eteenpäin. Hallituksen näkökulmasta onnistuneen työviikon jälkeen Serbia olikin yhtäkkiä kammettu kohti enneaikaisia vaaleja, joiden tuloksetkin olivat jo ikään kuin tiedossa – varapääministeristä tulisi pääministeri jne.

Ja niinpä sitten sunnuntaina 27.4.2014 itsenäinen Serbia sai järjestyksessä seitsemännen hallituksensa demokraattisten muutosten jälkeen. Uuden 19 ministerin hallituksen johtavana hahmona ja sen luojana toimi odotetusti Aleksandar Vučić. Nyt Serbiaa johtaa Serbian Edistyskellinen (Uudistus) puolue yhdessä kolmen sosialistipuolueen (sosialistit, Jugoslavian vasemmisto ja Yhdistyneiden eläkeläisten puolue)

sekä Vojvodinan Unkarilaisten puolueen kanssa. Juhlallisen kolmituntisen avajaispuheen aikana uusi pääministeri kertoi uuden hallituksen pääpainopisteiden olevan taloudellisten reformien aikaansaaminen, yksityissektorin laajentaminen ja kululeikkauksen avulla toteutettava uusi budjetti. Tutulla, opettavaisella ja paikoitellen ylimieliselläkin tyylillä Vučić lähetti suoran viestin uusille parlamentin jäsenille: tulette syömään, nukkumaan ja suorittamaan aamupesunnekin tässä parlamentissa, jotta pystymme hyväksymään reformilait 15. heinäkuuta.

Uusi pääministeri vakuutti, että nimenomaan Serbian kansalaisten, ei puolueiden, edut olivat hänen tähtäimessään työllistää laatiessaan. Yksikään puolue ei olisi hänen mielestään tarpeeksi hyvä ottamaan johtovastuuta kaikissa tärkeissä asioissa. Oman vastuulliseen asemaansa viitaten Vučić siteerasi Tony Blairia, joka Vučićin mukaan sanoi pelänneensä vain sitä, etteivät tulevaisuuden reformit onnistu, mutta ei pelkäisi itse reformeja ja modernisatiota. Uuden hallituksen nopeat ja konkreettiset toimet ovat, pääministerin mukaan, julkisen sektorin palkka-alennukset kymmenellä prosentilla, julkisen sektorin auto- ja edustuskulujen sekä päivärahajen leikkaukset ja yleisen virkamiestehokkuuden parantaminen. (Serbiassa on 1,7 miljoonaa työllistynyttä ja heistä 781 000 toimii julkisella sektorilla). Hallituksen ensimmäisen sadan päivän aikana (100 päivää on Serbiassa tavannut olla ensimmäinen merkkipäälly hallitusten toimien arvioinnissa) aiotaan yksityistää osa valtion omistamista yrityksistä ja jopa leikata tukea urheiluseuroille, joista osa

on perinteisesti ollut merkittäviä poliittisia pesäkkeitä. Hallituksen suunnitelmien ja toimien tuloksena budjettivajeen olisi tarkoitus olla noin 3–4 % vuoden 2017 loppuun mennessä.

Ensimmäiset kommentit kaikkien aikojen pisimmästä Serbian parlamentissa kuullusta juhlapuheesta liittyivät nimenomaan puheen pituuteen: arvostelijoiden mielestä maratonpuhe osoittaa, ettei hallituksella ole selkeää visiota eikä fokusta, joten ohjelmaan lueteltiin mukaan kaikki mahdollinen ja mahdoton. Varsinaiset päätavoitteet puuttuvat, vaikkakin talous nousi uuden hallituksen kantavaksi teemaksi. Ministerivalinnat viittaavat pyrkimykseen suorittaa reformeja vaikeita talouspäätöksiä vaativilla toimialoilla. Yksi huomionarvoisista nimityksistä on uusi julkishallinnon ministeri, sitoutumaton Kori Udovički, joka 12 vuotta sitten toimi Zoran Djindjićin hallituksen energiaministerinä. Hänellä on takanaan vaikuttava ura Kansainvälisessä valuuttarahastossa ja YK:ssa. Hän on lisäksi toiminut Serbian keskuspankin pääjohtajana. Kori Udovički sanoi, että pääministerin pitkä ohjelmajulistus jätti hänet mieteliäksi, koska tekemistä on paljon ja aikataulu erittäin tiukka. Hänen mielestään on mahdollista toteuttaa se mitä on luvattu, mutta se edellyttää, että hallitus puhalttaa vahvasti yhteen hiileen. Hänen mukaansa huono yhteistyö on ollut Serbian hallitusten taakkana aina Zoran Djindjićin vuonna 2002 muodostamasta hallituksesta lähtien. Hallituksen ensimmäisenä työpäivänä Udovički painottikin, että eri hallitusten työn välille pitää luoda ja ylläpitää jatkumoa. Olisikin mielestäni lupaavaa, jos Serbian poliittinen kulttuuri kehittyisi aidosti, eikä vain EU:n tahdosta ja toiveista,

mainittuun suuntaan.

EU:n tuki ja hämmentynyt kotiyleisö

Samalla tavalla kun Vučić on puoluejohtajana saanut omalta puolueeltaan täyden tuen ja hänen johtamansa puolue parlamenttivaaleissa yli 40 % äänistä, EU:n tyytyväisyyden osoitus on ollut voimakasta ja suorukaista. EU:n ulkoministeri Catherine Ashton vieraili Belgradissa vain päivä sen jälkeen kun uusi hallitus vannoi virkavalansa. Ashtonin ainoastaan Belgradiin kohdistettu vierailu nähtiin poikkeuksellisenä sekä serbialaisissa että kansainvälisissä viestimissä. Poikkeuksellisen nopealla aikataululla toteutettu vierailu kertoo ilmeisesti EU:n halusta ehtiä ilmaisemaan oman tuensa Serbian uudelle hallitukselle ennen Venäjää ja näin päästä murentamaan sen vaikutusvaltaa Balkanilla.

Ashton korosti tyytyväisyytään puheessaan uusille parlamentaarikoille Serbian viimevuotisesta, vaikuttavasta edistyksestä matkalla kohti EU:ta. Tällä hän viittasi liittymisneuvottelujen aloittamiseen sekä Belgradin ja Prištinan välisiin Kosovo-neuvotteluihin. Ylistävää viestiä korosti myös eräs Ashtonin käyttämä semanttinen seikka: kenties isäntä miellyttääkseen Catherine Ashton puhui Belgrad–Priština -neuvotteluista (kuten Serbiassa sanotaan) eikä Serbia–Kosovo tai Belgrad–Kosovo (kuten Kosovossa sanotaan). Juuri Ashtonille vierailua isännöinyt Vučić osoitti kiitokset siitä, että Serbia tällä hetkellä on EU neuvotteluissa siinä missä se on. Vučićin mukaan Ashton onkin juuri se taho, joka on ”halunnut kuulla Serbian ääntä.” Brysselissä kaikista ehdokasmaista lähimpänä EU:ta nähdäänkin nyt Serbia, sillä EU-neuvotteluissa tähän asti vauhdikkaana ollut Montenegro on kohdannut vaikeuksia hallin-

non puutteiden takia. Asiantuntijat Brysselissä arvioivat, että EU tulee painostamaan Serbiata ottamaan etäisyyttä Venäjään, vaikka Ashton Belgradissa vakuutti, ettei Bryssel tule painostamaan Serbiata valitsemaan EU:n ja Venäjän välillä.

Tätä Serbian nykyhallitukselle hankalaa tasapainoilua tulee olemaan mielenkiintoista seurata. Ukrainan kriisin takia pienimmätkin Venäjälle perinteisesti myömieliset maat, kuten Montenegro, ovat joutuneet EU:n painostuksesta asettamaan Venäjälle pakotteita. Rangaistuksena Montenegro saikin *Russkaja Gazeta* -lehden kautta uhkauksen sen ja Venäjän suhteiden huononemisesta. Brysselissä vallinneet ymmärrys, että Länsi-Balkan halutaan kiinnittää tiukemmin EU:hun Venäjän vaikutusvallan heikentämiseksi. Ja vaikka Ashton vakuuttikin Belgradissa tuoreelle Serbian pääministerille, ettei EU aio asettaa Serbialle vaatimuksia asian suhteen, se jäänee juhlapuheiden sanahelinäksi. Bryssel suhtautuu samalla varovaisemmin siihen, mihin Serbian uusi pääministeri uskoo toiveikkaasti, eli että Serbia saisi EU-jäsenyyden vuonna 2020.

Joidenkin poliittisten analyytikkojen mielestä Aleksandar Vučić olisi hyvin voinut perustaa hallituksensa oman puolueensa voimin, niin vakuuttava voitto vaaleissa tuli. Arvioiden mukaan hänen oli pakko ottaa sosialistit mukaan hallitukseensa muutamastakin syystä: hänellä ei ollut välttämättä riittävästi päteviä henkilöresursseja ministereiksi, tai hän ei ehkä osannut sellaisia joukoissaan tunnistaa. Uudistusten mahdollisesta epäonnistumisesta on puolueen myös helpompi selvitä, jos vastuunkantajia on useampia. Nyt jo entinen pääministeri, Iвица Dačić toimii ulkoministerinä. Huomiolarvoinen seikka on, että energiaministeriön saivat haltuunsa

perinteisesti Moskovaa lähellä olevat sosialistit. Saattaakin olla, että Moskova on onnistunut ainakin säilyttämään voimakkaan vaikutusvaltansa kyseisen ministeriön valtaapitävien kautta (energia-ala on Gazpromin South Stream -hankkeen takia Venäjän tärkein intressi Serbiassa). Eteläisen, Venäjän kaasua jakelevan putken, South Streamin, kohtalo on kuitenkin vaakalaudalla: sen rakentaminen on tarkoitus aloittaa kesällä 2014, mutta EU vaatii Serbiata tarkistamaan putkisopimuksen laillisuuden. EU:n mielestä on ongelmallista, että yksi ja sama, valtion omistama, yritys (Srbijagas) olisi samanaikaisesti sekä kaasun tuottaja että jakelija.

Serbian huomattavan heikko oppositio moittii pääministerin suunnitelmaa siitä, että vain yksi ihminen, pääministeri, on vastuussa valtion omaisuuden yksityistämisestä, sekä siitä, että suurvallat ovat väitetysti olleet mukana peukaloimassa uuden hallituksen nimityksiä. Serbiassa on enää jäljellä vain muutama valtion omistuksessa oleva suuryritys, jotka nyt siis aiotaan yksityistää budjettivajeen paikkaamiseksi. Opposition mukaan pääministerin aikomus myydä viimeisetkin perhehopeat on vain lyhytnäköinen keino paikata budjettia. Muutenkin käytyjen vaalien yhteydessä on usein tuotu esille, että mediassa ei enää uskalleta olla kriittisiä ja eri mieltä hallituksen kanssa. Jos mediaa hallitsee pelko ja oppositio on heikko, mistä saadaan jokaiselle demokratialle välttämättömät rakentavat ja korjaavat mielipiteet? Esimerkiksi sisäänpääsy parlamenttiin pääministerin virkaanastujaispuhetta seuraamaan oli aluksi annettu vain tietyille median edustajille, mutta päätös onneksi oikaistiin myöhemmin, niin, että yleinen ja yhtäläinen lehdistönvapaus toteutui. Vain yhden viikon virkaikään ehtineessä hallituksessa on jo koettu poliin-

tikko- ja asiantuntijaministerien välistä eripuraa, mikä ei suinkaan vahvista luottamusta reformihankkeiden onnistumiseen.

Serbian aikaistetut vaalit toivat uusia, mielenkiintoisia ilmiöitä maan poliittiseen kulttuuriin, kuten keskustelun siitä, millaisena ymmärretään uuden pääministerin valta. Kun Vučić sai korkeamman kannatuksen (48,5 % äänistä), kuten Slobodan Milošević huippuaikoinaan, kansan riveissä puhuttiin jo, kuinka serbialaiset pitävät ”vahvoista johtajista”. Ihastus Vučićiin ei rajoitu vain maan rajojen sisäpuolelle, vaan on levinnyt myös maan ulkopuolelle. Esimerkiksi Cathrine Ashton sanoi maanantaina 28.4.2014, että ”jos olisin te (Serbian kansalaiset), en ikinä kyseenalaistaisi, ettekö tämä mies pysty tekemään ennätyksiä asioiden hoidossa”. Tässä asiassa Serbian kansan ja EU:n oletetut tavoitteet kohtaavat kätevästi: kumpikin tuntuu tarvitsevan suuria johtajia toteuttamaan suuria tehtäviä. Vaikuttaa myös siltä, että Serbian pääministerin ja EU:n visiot kohtaavat hyvinkin samankaltaisessa neoliberalistisessa ajankuvassa eläkkeiden ja julkisen sektorin leikkauksineen ja tehokkuusvaatimuksineen.

Toinen hieman vaikeammin sulatettava yhtymäkohta löytyy, kun vertaillaan Aleksandar Vučićia Zoran Djindjićiin. Jotkut kirjoittajat ovat nähneet samankaltaisuuksia, edelleen poliittisen visionäärin statuksen omaavan, vuonna 2003 murhatun pääministerin sekä tuoreen pääministerin välillä. Vučić tuntuu jopa käyttävän samantyyppisiä jalkapallometaforia kuin Djindjić kertoessaan hallituksen tulevasta iskukyvyvystä ja tehokkuudesta. Myös Vučić tuntuu ihailevan Saksaa ja pyrkii läheisiin suhteisiin sen kanssa. Ne, jotka yhä muistavat Vučićin radikaalimenneisyyden, pitävät vertailua Djindjićiin mauttomana, sillä Vučić oli yksi niistä, jotka kovin sanoin kritisoi-

vat esimerkiksi juuri Djindjićin lämpimiä suhteita Saksaan.

Nyt uusi pääministeri vertaa uuden hallituksen toimintakykyä Bayern-Münchenin joukkueen pelitaitoihin, antaa ensimmäisen pitkän haastattelunsa saksalaiselle TV-kanavalle, Deutsche Wellelle, sekä osallistuu Djindjićin lesken ja Saksan entisen liittokanslerin, Gerhard Schröderin, kanssa Serbia-Saksa -foorumin avajaisiin. Vaikka Vučićin poliittisen profiilin muutos tuntuu hurjalta, on poliitikot Serbiassakin voitava, kansallisesta tai historiallisesta statuksestaan huolimatta, asettaa samalle viivalle maan ”kohtalonkysymyksiä” puitaessa. Serbian tärkeät hetket ovat jälleen käsillä ja tietynlainen ympyrä sulkeutuu: ne, jotka olivat vallassa 1990-luvulla, on jälleen palautettu valtaan uusissa vaatteissa ja uudenlaisten haasteiden keskellä.

Toimivamman talouden toivossa ja korruption kitkemisen ohella koulutus, kulttuuri ja Ko-

sovo jäivät pienemmälle huomiolle pääministerin esityslistalla. Kosovo-politiikka ei pääministerin mukaan tule muuttumaan, eikä tämä hallitus tule tunnustamaan Kosovon itsenäisyyttä. Näin sanoi pääministeri, vaikka nykyisessä hallituksessa ei ole Kosovo-neuvotteluista vastaavaa ministeriötä, eikä neuvotteluista vastaavaa henkilöä ole toistaiseksi nimetty. Tärkeä kysymys eläkkeiden kaventamisesta on jätetty rauhaan ainakin lokakuuhun asti, vaikkakin asiantuntijat ja varsinkin IMF vaativat kyseisiä muutoksia saman tien. Kun eläkkeitä aikanaan leikataan, alkaa todennäköisesti kuulua kriittisempiäkin ääniä hallitusta kohtaan. Nyt suurin osa heistä, jotka eivät vaaleissa kannattaneet hallituskoaliitiota, ovat lähinnä vain hämmentyneitä ja päivittelevät, miten Serbian vahvin talouspatriotti aikoo siirtää niin suuria vuoria niin lyhyessä ajassa.

Dragana Cvetanović

Keskustelua politiikasta ja identiteeteistä

BASEES Annual Conference eli British Association for Slavonic and East European Studies -seuran järjestämä tapahtuma on suurimpia vuosittaisia Venäjän ja itäisen Keski-Euroopan tutkimuksen konferensseja Euroopassa. Vuoden 2014 BASEES-konferenssin ohjelmassa oli yli 400 esitelmää tai puheenvuoroa, ja tapahtuma levittäytyi Cambridgessa perinteisen Fitzwilliam Collegen lisäksi viereiselle Churchill Collegen kampukselle. Osallistujissa oli vakiintuneeseen tapaan brittiyliopistojen edustajien lisäksi tutkijoita monista maista, esimerkiksi suomalaisia useista yliopistoista. Venäjältä vaikutti olevan aiempaa enemmän mukana National Research University Higher School of Economicsin edustajia.

Kaikkiaan aihevalikoima oli tuttuun tapaan laaja, politiikan ja talouden tutkimuksesta muun muassa kielitieteeseen, kirjallisuuteen ja historiaan. Ajankohtaisista poliittisista teemoista Ukrainan tapahtumat olivat aiheena ensimmäisen konferenssi-illan paneelikeskustelussa sekä useissa erillisissä esitelmissä. Myös eurooppalaisuuden, venäläisyyden ja muiden identiteettien tiimoilta syntyi keskustelua useissa paneelissa.

Roman Horbyk (Södertörn University, Ruotsi) käsiteli konferenssissa ukrainalaisen, venäläisen ja puolalaisen median ja internet-sivustojen esittämiä narratiiveja Eurooppaan liittyen Ukrainan niin kutsutun Euromaidanin eli mielenosoitusten aikaan